

BUSINESS & DIPLOMACY REVIEW

**1. évfolyam, 1. szám
2023/1**

TARTALOM

- Sáringer János: Magyar-lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990-1993 között, a magyar diplomácia szempontjából
- Gyene Pál: Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép
- Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása
- Viczai Péter Tamás: Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében
- Sági Judit: Adópolitikai reformok a COVID idején
- András Gábor, Czeglédi Csilla: Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért?

Business & Diplomacy Review

Kiadó: Budapesti Gazdasági Egyetem

Szerkesztőség

1165 Budapest, Diósy Lajos u. 22-24.

Főszerkesztő

Sáringer János

Felelős szerkesztő

Sáringer János

Nagy Milada

Szerkesztőbizottság tagjai

Csekő Katalin, elnök

Bába Iván

Ferkelt Balázs

Juhász Tímea

Nagy Milada

Marinovich Endre

Murádin János Kristóf

Válóczi Marianna

Tipográfia és tördelés

Nagy és Heteyi Kft.

ISSN 3004-0116

HU ISSN 3004-0116

Business & Diplomacy Review állandó lektorai

Prof. Dr. Bajomi-Lázár Péter, PhD

Dr. habil. Buday-Sántha Andrea, PhD

Dr. Csekő Katalin, PhD

Dr. habil. Domonkos Endre, PhD

Dr. Ferkelt Balázs, PhD

Dr. Gyene Pál, PhD

Dr. Harsányi Dávid, PhD

Dr. Horváth Annamária, PhD

Dr. habil. Krasztev Péter, PhD

Dr. habil. Juhász Tímea, PhD

Dr. Marosán Bence Péter, PhD

Dr. habil. Murádin János Kristóf, PhD

Dr. Nagy Milada, PhD

Dr. Pólya Éva, PhD

Dr. habil. Sáringer János, PhD

Dr. Válóczy Marianna, PhD

Dr. Zelena András, PhD

TARTALOM

Magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990–1993 között, a magyar diplomácia szempontjából <i>Sáringer János</i>	5
Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép <i>Gyene Pál</i>	25
Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása <i>Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar</i>	47
Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében <i>Viczai Péter Tamás</i>	74
Adópolitikai reformok a COVID idején <i>Sági Judit</i>	88
Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért? <i>Andrási Gábor, Czeglédi Csilla</i>	105

Jelen számunk szerzői

Dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar, PhD, kutató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, abdallah.alnaggar@gmail.com

Dr. András Gábor, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, andrasi.gabor@uni-bge.hu

Dr. Czeglédi Csilla, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, czegledi.csilla@uni-bge.hu

Dr. Gyene Pál, PhD, főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Gyene.Pal@uni-bge.hu

Dr. Prantner Zoltán, PhD, egyetemi docens, Kodolányi János Egyetem, prantner.zoltan@gmail.com

Dr. habil. Sági Judit, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, sagi.judit@uni-bge.hu

Dr. habil. Sáringer János, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Saringer.Janos@uni-bge.hu

Dr. Viczai Péter Tamás, CSc, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, viczai.petertamas@uni-bge.hu

---

SZAKMAI ETIKA OKTATÁSA A NEMZETKÖZI GAZDÁLKODÁS ALAPKÉPZÉSEN. MIT OKTASSUNK ÉS MIÉRT?

*Andrási Gábor
Czeplédi Csilla*

Absztrakt

A nemzetközi üzleti életben történő helytállás során számtalan etikai kihívás leselkedik az üzleti alapképzéseken végzett hallgatókra, köztük a nemzetközi gazdálkodás alapszakon végzett hallgatókra is. A nemzetközi gazdálkodás alapképzést nyújtó felsőoktatási intézményeknek fontos szerepük van a hallgatók felkészítésében annak érdekében, hogy helytálljanak a szakmájuk gyakorlása során. A szakirodalomban számos kutatás található a különböző gazdasági szakmákhoz kapcsolódó szakmai etika oktatásával és az üzleti etika oktatásának fontosságával kapcsolatban, azonban a nemzetközi üzleti (international business) alapszakokkal összefüggésben nem találtunk a vonatkozó szakmai etika oktatását vizsgáló kutatásokat. Jelen tanulmányunkban a nemzetközi gazdálkodás alapszak vonatkozásában a szakmai etika értelmezését vizsgáljuk, továbbá a képzés munkaerő-piaci kimenete is érdekelt bennünket. A szakmai etika oktatásával kapcsolatos elméleti alapok ismertetése után egy felsőoktatási intézményben a nemzetközi gazdálkodás alapszakon dolgozó vezető oktatók véleményét elemezzük. A vizsgálatunk kvalitatív, félig strukturált videó interjú volt, melyet a vizsgálatunk fókuszába helyezett nemzetközi gazdálkodás alapszak 10 vezető oktatójával készítettünk el. Az interjúk során megfogalmazott gondolatokat tartalomelemzés segítségével azonosítottuk, és az elemzésük eredményét felhasználva a tanulmány végén javaslatokat teszünk a képzés továbbfejlesztésével kapcsolatban.

Kulcsszavak: szakmai etika, nemzetközi gazdálkodás, etika oktatás

Abstract

Business graduates, including students graduating from international business Bachelor programmes, will face several ethical challenges in the global business arena. Thus, higher education institutions providing an international business Bachelor programme have an important role in preparing students for these challenges. The academic literature contains numerous studies about the importance and methods of teaching ethics related to various business professions, but no sources were found in relationship with teaching professional ethics in international business Bachelor programmes. Our research focuses on the interpretation of professional ethics related to an international business Bachelor programme, and the links between the programme and the labour market. After the introduction to the theoretical fundamentals of teaching professional ethics, opinions of senior instructors of a higher education institution providing an international business Bachelor programme are analysed. During our qualitative study semi-structured video interviews were conducted with 10 instructors of this programme. The information gathered by the interviews were processed by content analysis. Based on the results, recommendations were made for developing the programme.

Keywords: professional ethics, international business, ethics education

Bevezetés

A szakmai etika fogalmával kapcsolatban a nemzetközi tudományos szakirodalomban különböző megközelítések találhatók. Banks az angol nyelvű szakirodalmat áttekintve azt találta, hogy a kutatók a leggyakrabban az adott szakmát gyakorló személyek viselkedésére fókuszálnak, az adott szakma etikai kódexében foglalt szabályoknak megfelelő magatartást értik alatta [1]. Néhány szerző azonban a szakmai etika fogalmát tágabban értelmezi, figyelembe veszi az adott szakmát gyakorló személyek személyiségét, környezetüket, érzelmeiket és életük alakulását is, mivel ezen jellegzetességek és körülmények befolyásolják a szakmai identitásuk fejlődését és a viselkedésüket [2].

Az eltérő értelmezések a 'szakmai identitás' fogalmának vonatkozásában is tapasztalhatók, a legtöbb forrás a személyes és szakmai értékek összehangolására utal, de néhányan itt is figyelembe veszik a külső körülményeket és hatásokat [3].

Ebben a cikkben ezt a kettősséget, azaz a szakmai etika fogalmának szűkebb és tágabb értelmezését vizsgáljuk. Először a szakmai etika oktatására vonatkozó, illetve a nemzetközi gazdálkodás alapképzések etikai oktatási elvárásaira vonatkozó külföldi, elsősorban angolszász szakirodalmat tekintjük át, majd a nemzetközi gazdálkodás alapszak hazai elvárásait ismertetjük. Ezt követően pedig az adott szak vezető oktatóinak álláspontját elemezzük ebben a kérdéskörben, valamint azzal kapcsolatban, hogy a végzett hallgatók milyen szakmákban helyezkednek el, azaz mely szakmák etikai normáit kellene figyelembe venni a képzés során. A tanulmány végén javaslatokat fogalmazunk meg a képzés továbbfejlesztésével kapcsolatban.

A szakmai etika oktatásáról általában

James Rest, a szakmai etika oktatásmódszertanának kutatója és kollégái azt találták, hogy az etikával kapcsolatos tantárgyak főleg a kognitív fejlesztésre fókuszálnak, a szakmai etikai kódexekben található szabályokhoz kapcsolódó esettanulmányok és döntéshozatali kérdések révén. Viszont mivel eltérés van a morális döntések elméleti meghozatala és a tényleges viselkedés között, véleményük szerint az ilyen típusú és tartalmú tantárgyak önmagukban nem elegendők [4]. Álláspontjuk szerint a szakmai etika oktatásának az elméleti döntéshozatal helyett az egyén valós viselkedésére kellene összpontosítania.

Az egyén erkölcsi viselkedésével kapcsolatban négy különálló, de összefüggő elemet (komponenst) azonosítottak, amelyek összehangolt, egységes modellként való fejlesztését javasolták a szakmai etika oktatásának céljaként.

Ez a négy komponensből álló modell (*Four Component Model*) az alábbi elemekből áll:

- morális érzékenység (*Component 1: Moral sensitivity*), azaz az erkölcsi jellegű problémák felismerése;
- morális érvelés és döntéshozatal (*Component 2: Moral reasoning and judgment*), vagyis megfelelő elméleti indokolás adása

egy adott erkölcsi problémára adott lehetséges, erkölcsi értékeknek megfelelő válasszal kapcsolatban;

- morális motiváció és elkötelezettség (*Component 3: Moral motivation and commitment*), vagyis akarat és elkötelezettség erkölcsi értékeknek megfelelő viselkedéssel kapcsolatban; valamint
- morális kivitelezés (*Component 4: Moral implementation*), azaz bátorság és kitartás erkölcsi értékeknek megfelelő viselkedéssel kapcsolatban az esetleges akadályok ellenére.

Rest és munkatársai szerint ez a négy komponens együttesen eredményezi az egyén erkölcsös viselkedését. A modelljük a tágabban értelmezett szakmai etika oktatásához ad segítséget, egy olyan célt fogalmazva meg, amely magában foglalja, de túl is lép a szakmai etikai szabályok ismeretére és alkalmazására fókuszáló kognitív fejlesztésen: figyelembe veszi az egyén fejlődését, és a „szakemberség”, a szakmai identitás kialakítására összpontosít [5]. A következőkben arra keressük a választ, hogy ezen általános célok a nemzetközi üzleti képzés, azon belül is a nemzetközi gazdálkodás (*international business*) alapszakok vonatkozásában hogyan jelenhetnek meg. Ezen belül pedig különösen arra a kérdésre, hogy a nemzetközi gazdálkodás alapképzéssel kapcsolatban mely szakmák etikai szabályaihoz kapcsolódhatnak például a Rest és kollégái által javasolt komponensek.

Szakmai etika a nemzetközi gazdálkodás képzésekben

Kifejezetten a nemzetközi üzleti alapképzés során történő szakmai etika oktatásával kapcsolatos publikációt a tudományos publikációkat tartalmazó nemzetközi adatbázisokban nem találtunk. Elsősorban a mesterszakok, azon belül az MBA képzések vonatkozásában található információ, amely az üzleti etika, továbbá a vállalatok társadalmi felelősségvállalása és a fenntarthatóság témájával foglalkozó tantárgyak elterjedését mutatja, illetve az ezzel kapcsolatos projekt-munkák és hasonló hallgatói feladatok számának növekedését [6]. A kutatók szerint az etikát az üzleti képzéseken belül nemzetközi kontextusban érdemes vizsgálni, az üzleti élet nemzetközi jellege miatt. Indokaik között az immorális üzleti döntések nemzetközi hatásainak történeti összefüggéseire, a multinacionális nagyvállalatok működé-

séből adódóan a vállalati kultúra, a korrupció, a befektetések, az átlátható számvitel, valamint a marketingtevékenység határokön átnyúló hatásai szerepeltek. Olyan etikai kihívásokra, sok esetben nehezen feloldható dilemmákra utaltak, mint a munkásokat kizsákmányoló körülmények, a veszélyes termékek exportja, egyes gyógyszerek tesztelése és árazása, a dohány- és alkoholtermékek reklámozása, a fogyasztók megtévesztése, az esőerdők irtása, a genetikailag módosított élelmiszerek, vagy éppen a „fair” kereskedelmet jelző logóval való visszaélés [7] [8]. Ezek a források egyrészt azt mutatják, hogy a nemzetközi gazdálkodás szakok számos területre, ezáltal különféle szakmákra készítenek fel, ami felveti azt a kérdést, hogy mely szakmák etikai szabályait érdemes figyelembe venni. Másrészt pedig arra is utalnak, hogy milyen fontos ezen szakmák jövőbeli gyakorlói, azaz a nemzetközi gazdálkodás alapszakok leendő végzett hallgatói számára a nemzetközi üzleti környezet, valamint annak hatása az üzleti döntések meghozatalakor és végrehajtásakor. A következő részekben a hazai elvárásokat, illetve az egyik magyar felsőoktatási intézmény nemzetközi gazdálkodás alapképzésén oktató egyes oktatók véleményét vizsgáljuk ebből a szempontból.

A nemzetközi gazdálkodás alapszakra vonatkozó, kapcsolódó hazai elvárások

A többi felsőoktatási képzéshez hasonlóan a nemzetközi gazdálkodás alapképzési szak tartalmával kapcsolatos elvárásokat az Innovációs és Technológiai Minisztérium (2023) által kiadott Képzési és kimeneti követelmények (a továbbiakban KKK) tartalmazza. A kormany.hu oldal dokumentumtárában elérhető fájl a nemzetközi gazdálkodás alapképzési szakkal kapcsolatban meghatározza az alapképzési szak képzési céljait és a végzett hallgatók által elérendő szakmai kompetenciákat, köztük szakmai etikával kapcsolatos elvárásokat is. A fő cél vonatkozásában a KKK úgy fogalmaz, hogy a végzettek „képesek a nemzetközi vállalkozói tevékenység végzésére és irányítására” [9].

Ez egy nagyon általános megfogalmazás abból a szempontból, hogy mely konkrét szakmákat képesek majd ellátni a végzett hallgatók, illetve milyen szakmai etikai elvárásoknak kell majd megfelelniük.

Szerencsére a KKK az elsajátítandó szakmai kompetenciák vonatkozásában már ad további támpontokat az érintettek és érdeklődők számára, a tudással, valamint az attitűddel és az autonómia és felelősség területével kapcsolatban is meghatároz kifejezetten a szakmai etikával összefüggő elvárásokat. A tudással kapcsolatos elvárások között szerepel például az, hogy a végzett hallgató *„ismeri a projektben, teamben, munkaszervezetben való együttműködés, a projekt vezetés szabályait és etikai normáit”* [10]. Az attitűdök vonatkozásában elvárás, hogy törekedjen *„mások véleményét, az ágazati, regionális, nemzeti és európai értékeket (ideértve a társadalmi, szociális és ökológiai, fenntarthatósági szempontokat is) a döntések során felelősen figyelembe venni”*. [11]. Az autonómia és felelősség vonatkozásában pedig megjelenik az, hogy a végzett hallgató *„felelősséget vállal a munkával és magatartásával kapcsolatos szakmai, jogi, etikai normák és szabályok betartása terén”* [12].

A KKK fenti szabályai a bevezetőben írt, a szakmai etika fogalmának kettős értelmezésével összevetve azt mutatják, hogy hangsúlyos a szakmai etikai normák és szabályok ismerete, azonban a konkrét szakma vonatkozásában a KKK nem tartalmaz részleteket. A képzés fő céljának megfogalmazásában szereplő *„nemzetközi vállalkozói tevékenység végzése és irányítása”* eléggé szélesen értelmezhető és láthatólag a szakot oktató felsőoktatási intézményekre bízva, hogy ezt az általános megfogalmazást tovább bontsák és a képzéssel lehetségesen érintett szakmákat azonosítsák. A tudással kapcsolatos etikai elvárás ebből a szempontból szintén eléggé általános, hiszen a munkaszervezetben való együttműködés szabályai és etikai normái egy adott munkáltató etikai kódexét is jelenthetik, illetve az adott munkáltatón belül együtt dolgozó számos szakma szabályait is. A projektvezetés normáinak konkrét megjelenítése a tudással kapcsolatos etikai elvárások között felveti a projektmenedzsment, mint 'szakma' értelmezését és a kapcsolódó szakmai etikai szabályok azonosítását.

Az autonómia és felelősség vonatkozásában jelzett etikai elvárások a tudással kapcsolatosakhoz hasonlóan a „szűkebb” értelmezéssel látsznak összhangban lenni, a szakmai etikai szabályok betartása, az azoknak megfelelő felelős magatartás jelenik meg elvárásként. Ez ismételten arra utal, hogy a nemzetközi gazdálkodás alapképzési szakorán a szakmai etika a vonatkozó szabályok ismeretét és alkalmazását az annak megfelelő magatartás jelenti, bár a konkrét szakmák nincsenek meghatározva. Az attitűdökkel kapcsolatos elvárások kö-

zött azonban már a szakmai etika tágabb értelmezésű definíciójára utaló elemek találhatók. A döntések meghozatala során elvárt külső körülmények figyelembevétele, különösen a nemzeti és európai értékek, valamint a társadalmi, szociális és ökológiai, fenntarthatósági szempontok nevesítése a tágabb értelmezésű definícióval van összhangban, amely a szakmát gyakorló személy magatartását befolyásoló külső körülményeket is figyelembe veszi az adott szakmára vonatkozó szabályok ismeretén és betartásán túl. Együttesen tehát a KKK a nemzetközi gazdálkodás alapképzési szak oktatásával kapcsolatban azt várja el a szakmai etikával összefüggésben, hogy a végzett hallgatók a tételesen és részletesen nem meghatározott, nemzetközi vállalkozói tevékenység elemeivel, illetve annak vezetésével kapcsolatos szakmák konkrét etikai szabályait ismerjék és tartsák be, továbbá ismerjék a nemzeti és európai értékeket, valamint a társadalmi és természeti környezet azon jellemzőit, amelyeket majd a szakmájuk gyakorlása során történő döntések meghozatalakor vegyenek is figyelembe.

Összességében tehát a szakmai etika oktatásával kapcsolatban a nemzetközi gazdálkodás alapképzési szakot oktató hazai felsőoktatási intézmények számára elvárás, hogy a szakmai etika tágabb definíciójának megfelelő tartalmú képzést nyújtsanak, de az eléggé tág megfogalmazások bő teret engednek az intézményi értelmezéseknek és megoldásoknak. Kutatásunk során ezeket vizsgáltuk, és jelen cikkben a szakmai etika fogalmának értelmezésével és a nemzetközi gazdálkodási szak munkaerőpiaci kimenetével kapcsolatos válaszokat ismertetjük.

Módszertan

A kutatási módszer kiválasztásánál szerepet játszott, hogy nem tűztük ki célul, hogy az adatokat összegezzük, számszerűsítsük. A téma specialitása, egyedisége, a keresett, vizsgált információ típusa volt döntő abban, hogy a kvalitatív kutatási módszer mellett döntöttünk. A kutatási terület viszonylag feltáratlan, ezért a jelenség megismeréséhez is ez a módszer a legkézenfekvőbb. A kvalitatív kutatási módszerek jól alkalmazhatóak olyan esetekben, amikor kis mintán végezzük a kutatást, ami valamilyen kérdéskör mélyebb megértésére,

illetve egyéni motivációk vizsgálatára, attitűdök, érzések feltárására irányult. Jelen kutatás esetében a fentebb említett okok miatt a mélyinterjú bizonyult jobb megoldásnak [13].

„A félig strukturált interjú az emocionalizmus filozófiai megközelítéséhez köthető, mely szerint az interjú az egyének szubjektív tapasztalatait és az azokhoz fűződő élményeket és érzéseket rögzíti. Az interjú készítője egy interjúvázlattal rendelkezik, amelyben az érinteni kívánt területek szerepelnek. A kérdések nyitottak, átalakíthatóak, átfogalmazhatóak, sorrendjük rugalmas, a beszélgetés során új kérdések merülhetnek fel, ill. elhagyhatunk kérdéseket. Az ilyen ún. mélyinterjúk beszélgetés légköre nyitott, támogató, manipulációmentes” [14]. Szerkezeti szempontból a félig strukturált interjúnak van egy vezérfonala, de a fő kérdések mellett ahogy halad az interjú lehetőség van opcionális kérdések feltevésére is. Ez nagyobb autonómiát jelent mind a két fél számára.

Az interjú készítés során a tölcser technikát alkalmaztuk, miszerint kezdetben általánosabb véleményéről beszélgetünk, majd később térünk át a saját motivációkra, technikákra, élményekre a vizsgált témakörrel kapcsolatban. A választott vizsgálati módszer által a kérdezőnek mind a tudatos és mind a tudattalan verbális, nonverbális jeleit és egyéni motivációit is fel lehet mérni.

Az interjúink jellemzően 35-40 perc időintervallumúak voltak. A téma jellege alapján határoztunk meg az interjúalanyokat, ők a vizsgálat fókuszába helyezett szak vezető oktatói. Összesen 10 főt kérdeztünk meg. A beszélgetéseket élő videóban rögzítettük, így megmaradt valamelyest a beszélgetés személyes jellege, láthattuk egymást, az egyes reakciókat. Az interjúknál elhangzó kérdések az alábbi tematikában kerültek bemutatásra:

- A szakmai etika definiálása (a fogalom önálló, egyéni meghatározása)
- A nemzetközi gazdaság alapszak munkaerőpiaci kimenete (az alapképzéshez illeszkedő szakmák azonosítása)
- A szakmai etika megjelenítése a megkérdezett oktatók tantárgyain belül (a szakmai etikával kapcsolatban jelenleg alkalmazott oktatási módszerek, technikák megismerése)
- A felsőoktatásban hogyan lehet oktatni a szakmai etikát (egy „ideális” helyzetben lehetséges oktatási módszerek, technikák a szakmai etikával kapcsolatban)

A kérdéseket inkább gondolatvezetői célzattal fogalmaztuk meg, hiszen az interjúk többsége egy kötetlen beszélgetésre alakult át, melyek információszerzés szempontjából igencsak pozitívak voltak.

Az interjúk eredményeinek elemzését a tartomelemzés módszerével végeztük el. Az elemzést megkönnyítette a beszélgetés technikai kivitelezése, hiszen kép- és hanganyag is rendelkezésünkre állt az elemzéshez. Az egyes kérdésekre adott válaszokat a kérdések alapján csoportosítottuk. A félig strukturált interjúból adódó egyéb kérdéseket, megnyilvánulásokat külön kategóriaként tüntettük fel. A szakmai etika értelmezésére vonatkozóan elemeztük a válaszokat, speciális állításokat. Megfigyeltük, hogy a megkérdezetteknél vannak egyforma vagy hasonló tartalmú válaszok, illetve hol találhatóak kivrívó információk.

Ebben a cikkben az első, a szakmai etika definíciójával, valamint a képzés munkaerőpiaci kimenetével kapcsolatos második kérdésre adott válaszokat elemezzük. Eredményeink megjelenítéséhez a szakmai etika definíciójának vonatkozásában szófelhőt használtunk. A nemzetközi gazdálkodás alapszak végzett hallgatóinak elhelyezkedésével kapcsolatos oktatói válaszokat pedig gondolattérképen jeleltettük meg. Az azonosságok, eltérések és speciális válaszok csoportosítása után megvizsgáltuk, hogy ezek milyen mértékben függenek össze a szakirodalmi háttérrel és a korábbi empirikus kutatásokkal. Az azonosságok és eltérések függvényében a tanulmányunk végén vonjuk le következtetéseinket, melyek nem reprezentatívak, hanem a jelen kutatásból adódó konzekvenciák.

Kutatási eredmények

A szakmai etika értelmezésének vizsgálata

A nemzetközi gazdálkodás alapszakot kínáló felsőoktatási intézményben dolgozó, a szak vezető oktatóinak minősülő interjúalanyokat először arról kérdeztük, hogy hogyan definiálnák a szakmai etika fogalmát. A kapcsolódó szófelhő (1. ábra) a megkérdezés információt hordozó szavaiból készült vizuális megjelenítésként a szakmai etika értelmezésénél használt kifejezéseket illusztrálja. Az itt használt felhő kialakításánál figyelembe vettük, hogy a címke betűmérete befo-

„egyéni szakmai etikát nehéz különválasztani: ez egy alaphozzáállás, ami korán kialakul, ezt differenciálja a szakmai” [27]. Végül olyan választ is kaptunk, amelyik arra utalt, hogy az oktatás célja „értelmségit nevelni, ne csak szakembert” [28]. Ezen válaszok már a szakmai etika definíciójának tágabb értelmezésében is megjelenő társadalmi környezetre, illetve a szakmai identitás fejlődésére is utalnak. Összességében tehát a válaszadók között nem volt egyetértés abban, hogy a szakmai etika fogalmát hogyan kellene értelmezni.

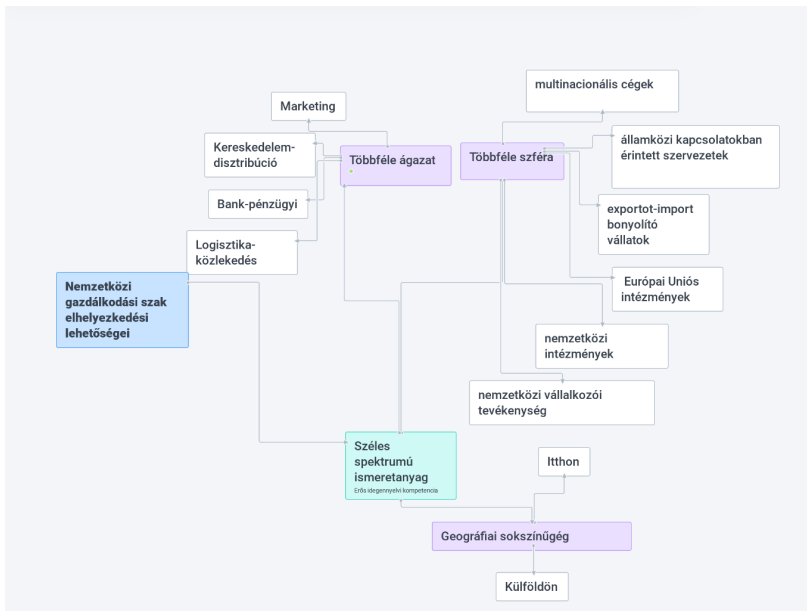
A nemzetközi gazdálkodás alapszak elhelyezkedési lehetőségeinek bemutatása

A második kérdésünk az interjúalanyokhoz a nemzetközi gazdálkodás alapképzés munkaerőpiaci kimenetéhez kapcsolódott, és arra irányult, hogy tudomásuk szerint a végzett hallgatók milyen szakmákban helyezkednek el. A megkérdezés során elhangzott információk strukturálását gondolattérképpel valósítottunk meg (2. ábra). A gondolattérkép egy hatékony technika egy-egy szövegrész megjelenítésére, így segít megszervezni és vizualizálni a gondolkodási folyamatokat [29]. Felépítésére jellemző, hogy van egy központi tartalom, amelyből témák ágaznak le ezzel keretet adva az ötletek és fogalmak rendszerezéséhez. A Plectica gondolattérkép-készítő szoftvert alkalmaztunk a térkép létrehozásához.

A 2. ábrából jól látszik, hogy ez a szak elsősorban széles spektrumú ismeretanyagot ad a hallgatóknak, és idegen nyelven is magas szinten tárgyalóképes gazdasági szakembereket képez. Az elhelyezkedés, több oktató válasza alapján, lehetséges mind hazai, mind nemzetközi területen, az állami szférában éppúgy, mint a magánszférában [30] [31] [32]. A nemzetközi gazdálkodás alapszak végzettjei számára figyelembe veendő szakma vonatkozásában csak az egyik válaszadó volt, aki már a definícióval kapcsolatos kérdésre adott válasz során konkrét szakmát említett, ez pedig a tanácsadói volt [33].

Az egyik oktató úgy fogalmazott, hogy a képzés általános jellegű és a hallgató által választott specializációtól, szakiránytól függ a tényleges szakma [34]. Ketten is utaltak arra, hogy a képzés során igazából „nemzetközi üzleti generalistákat” képeznek, az ilyen generalisták számára a nemzetközi üzleti életben való sikeres helytálláshoz szükséges kompetenciák fejlesztése történik a képzés során [35] [36].

2. ábra: Nemzetközi gazdálkodási szak elhelyezkedési lehetőségei
Forrás: Saját kutatás (Plectica)

A 2. ábrából jól látszik, hogy ez a szak elsősorban széles spektrumú ismeretanyagot ad a hallgatóknak, és idegen nyelven is magas szinten tárgyalóképes gazdasági szakembereket képez. Az elhelyezkedés, több oktató válasza alapján, lehetséges mind hazai, mind nemzetközi területen, az állami szférában éppúgy, mint a magánszférában [30] [31] [32]. A nemzetközi gazdálkodás alapszak végzettjei számára figyelembe veendő szakma vonatkozásában csak az egyik válaszadó volt, aki már a definícióval kapcsolatos kérdésre adott válasz során konkrét szakmát említett, ez pedig a tanácsadói volt [33]. Az egyik oktató úgy fogalmazott, hogy a képzés általános jellegű és a hallgató által választott specializációtól, szakiránytól függ a tényleges szakma [34]. Kettő is utaltak arra, hogy a képzés során igazából „nemzetközi üzleti generalistákat” képeznek, az ilyen generalisták számára a nemzetközi üzleti életben való sikeres helytálláshoz szükséges kompetenciák fejlesztése történik a képzés során [35] [36].

Mások konkrét területeket említettek, amelyekkel kapcsolatban az ott előforduló szakmák betöltésére alkalmasak lesznek a végzett hallgatók: ilyen említett terület volt a külkereskedelem, logisztika, a marketing, illetve a pénzügyi terüle [37] [38] [39]. A válaszok alapján az a következtetés vonható le, hogy a képzés különböző, a nemzetközi üzleti életben előforduló szakmákra készít fel, viszont ennek részleteivel kapcsolatban szintén nem volt konszenzus a válaszadók között.

Összegzés

A szakirodalomban a kifejezetten a nemzetközi gazdálkodás alapszakok során történő szakmai etikaoktatással kapcsolatosan nem találtunk sem hazai, sem külföldi publikációt, amely arra utal, hogy kutatásunkkal valamennyire úttörők vagyunk ezen a területen. A szakmai etika oktatásának szükségességét, továbbá a nemzetközi üzleti életben előforduló etikai kihívásokra adott válaszokkal foglalkozó oktatás fontosságát a különböző kutatók hangsúlyozzák, alátámasztva a kutatásunk jelentőségét.

Jelen cikkünk címében jeleztük, hogy kifejezetten a nemzetközi gazdálkodás alapképzések során történő szakmai etika oktatásával kapcsolatban a mit oktassunk? és a miért oktassuk? kérdésekre kerestük a választ. Az utóbbi kérdésre a válasz egyszerűen megadható: mivel a szakkal kapcsolatos követelményrendszer, a KKK kifejezetten előírja, hogy a szakmai etika a képzés része legyen. A szakirodalom áttekintése során látható, hogy a kutatók között nincs egyetértés sem a szakmai etika fogalma, sem pedig a kapcsolódó oktatás célja és tartalma tekintetében sem. A szakmai etika definíciójának a szakirodalomban fellelhető szűkebb és tágabb értelmezése közül a KKK elvárásai elsősorban a szűkebb értelmezésre, vagyis a szakmai szabályoknak megfelelő magatartásra utalnak.

A kutatásunk során az interjúalanyaink válaszából az látható, hogy a szűkebb értelmezés fordul elő jobbra az egyik hazai felsőoktatási intézmény nemzetközi gazdálkodás alapképzésén oktatók között is. Azonban mind a KKK elvárásai, mind a válaszadók meghatározásai között is felbukkannak olyan elemek, amelyek már a szakmai etika definíciójának a szakirodalomban fellelhető tágabb értelmezéséhez, a szakma képviselőjének magatartását befolyásoló külső tényezőkhöz

és a szakmai identitás fejlődéséhez kapcsolódnak. Ebből következően a szak vonatkozásában is irányadó az a modell, amely a szakmai oktatás céljaként nem kizárólag a szűkebb értelmezésnek megfelelő kognitív fejlesztést (a szakmai etikai kódexek normáinak ismeretét és elméleti alkalmazását), hanem a tágabb értelmezésnek megfelelő szakmai identitás fejlesztését határozza meg.

A mit oktassunk? kérdés vonatkozásában a fentiekkel kapcsolatban adódik a kérdés, hogy pontosan mely szakmák etikai kódexeivel, elvárásaival, magatartási szabályaival kellene foglalkozni a képzés során, hogy a nemzetközi gazdálkodás alapszakon végzetek megfelelően felkészültek legyenek és megfeleljenek a leendő munkáltatóik és ügyfeleik elvárásainak. Illetőleg, a tágabb értelmezést figyelembe véve, a kérdés úgy is felmerül, hogy mely szakmák külső tényezőit és a vonatkozó szakmai identitás fejlődésének mely elemeit kellene figyelembe venni már a képzés során is. Ezekre a kérdésekre szintén nem kaptunk egyértelmű választ, viszont azonosíthatunk néhány közös elemet az interjúalanyok válaszai alapján. Egyrészt érdemes a végzetek elhelyezkedését figyelembe véve a nemzetközi üzleti életben előforduló fontosabb területek, mint a marketing, a logisztika vagy éppen a pénzügyek főbb szakmáinak etikai kódexeit a képzés részévé tenni.

A képzés nemzetközisége miatt a szakmák esetlegesen létező nemzetközi szakmai szervezeteinek ilyen tartalmú szabályrendszere a hazai szervezetek kódexei mellett, illetve leginkább azokkal összevetve, hasznos tananyagnak minősülhet. Végezetül pedig mind nagyvállalatok, mind pedig a közszféra egyes magatartási normákat tartalmazó szabályzatai is fontos tananyagok lehetnének. A tágabb értelmezés szempontjából pedig ugyancsak fontos lenne ezen hazai és nemzetközi szervezetek olyan szakmai anyagainak figyelembe vétele, amelyek mind a terület környezetéből adódó, mind pedig az egyes szervezetek működése során előforduló etikai kihívásokkal, problémákkal, dilemmákkal foglalkozik.

A szakmai etika oktatásával kapcsolatos szakirodalom alapján a nemzetközi gazdálkodás alapképzések vezetői és továbbfejlesztői számára az első számú fontos feladat az, hogy meghatározzák, hogy a négykomponensű modell által leírt komplex célrendszert meg akarják-e valósítani a képzésen belüli szakmai etika oktatása során. A szakmai etika definíciója vonatkozásában akár a szűk, akár a tág ér-

telmezés mellett teszik le a voksukat, fontos feladat a definíció megbeszélése a szak oktatóival. Előnyösnek tűnik egy közös álláspont kialakítása az oktatókkal, majd annak kommunikálása a szakkal kapcsolatos tájékoztató anyagokban, valamint a kapcsolódó események (pl. nyílt napok) során is a további fő érintettek irányába. A következő tennivalónak pedig a képzés munkaerőpiaci kimenetének olyan szempontból történő elemzése tűnik, amelynek révén meghatározzák a nemzetközi gazdálkodás alapszak végzettjeinek lehetséges fő szakmáit. A főbb szakmák, legfontosabb jövőbeli munkáltatók azonosítása révén pontosabban behatárolható, hogy mely szakmák magatartási szabályait kellene a képzés során a hallgatókkal megismertetni, illetve milyen szakmai etikai kihívásokat érdemes a képzés során vizsgálni. A közös definíció és a szakmák azonosítása után következik a leghatékonyabb oktatásmódszertani megoldások azonosítása és bevezetése, illetve hangsúlyosabbá tétele. A következő cikkünkben az erre irányuló kérdéseinkre kapott válaszokat fogjuk ismertetni, valamint nemzetközi összehasonlítást is tervezünk ebben a tekintetben.

Hivatkozások

1. Banks, S. (2009). From professional ethics to ethics in professional life: implications for learning, teaching and study. *Ethics and Social Welfare.*, 3 (1), 55–63. <http://doi.org/10.1080/17496530902819078> (letöltve: 2023. 04.16.)
2. Bagnall, R. G. (1998). Moral education in a postmodern world: Continuing professional education. *Journal of Moral Education*, 27 (3), 313–331. <http://doi.org/10.1080/0305724980270304> (letöltve: 2023. 04.16.)
3. Trede, F., Macklin, R., & Bridges, D. (2012). Professional identity development: a review of the higher education literature. *Studies in Higher Education*, 37 (3), 365–384. <http://doi.org/10.03075079.2010.521237> (letöltve: 2023. 04.16.)
4. Bebeau, M. J. (2002). The defining issues test and the four component model: Contributions to professional education. *Journal of Moral Education*, 31 (3), 271–295. <https://doi.org/10.1080/0305724022000008115> (letöltve: 2023. 04.16.)

5. Bebeau, M. J., Rest, J. R., & Narvaez, D. (1999). Beyond the promise: A perspective on research in moral education. *Educational Researcher*, 28 (4), 18–26. <https://doi.org/10.2307/1176445> (letöltve: 2023. 04.16.)
6. Christensen, L. J., Peirce, E., Hartman, L. P., Hoffman, W. M., & Carrier, J. (2007). Ethics, CSR, and sustainability education in the Financial Times top 50 global business schools: Baseline data and future research directions. *Journal of Business Ethics*, 73 (4), 347–368. <http://doi.org/10.1007/s10551-006-9211-5> (letöltve: 2023. 04.18.)
7. Hurn, B. J. (2008). Ethics in international business. *Industrial and Commercial Training*, 40 (7), 347–354. <https://doi.org/10.1108/00197850810912216> (letöltve: 2023. 04.18.)
8. Kline, J. (2010). *Ethics for International Business: Decision-making in a global political economy*. Routledge, New York
9. Innovációs és Technológiai Minisztérium (2023). Képzési és kimeneti követelmények. 366. <https://kormany.hu/dokumentumtar/kepzesi-es-kimeneti-kovetelmenyek-1> (letöltve: 2023. 04.18.)
10. Uo. 367.
11. Uo. 368.
12. Uo. 369.
13. Malhotra, N. K.- Simon J. (2009). *Marketingkutató Akadémia* Kiadó, Budapest
14. Sztárayné Kézdy, É. (2011). *Kutatásmódszertan és prezentációkészítés. Az interjúkészítés módszertana*. Károli Gáspár Református Egyetem. TÁMOP-4.1. 2. A/1-11/1-2011-0091 „Információ-Tudás-Érvényesülés” http://www.szepejudit.hu/interjukeszites_modszertan.pdf (letöltve: 2023. 04.18.)
15. Bateman, S., Gutwin, C. & Nacenta, M.A. (2008). *Seeing things in the clouds: the effect of visual features on tag cloud selections*. In the 9th ACM conference on Hypertext and hypermedia (pp. 193–202).
16. Oktató 1, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésen. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 21.
17. Oktató 2, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésen. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 21.

18. Oktató 4, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 30.
19. Oktató 7, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 25.
20. Oktató 1, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 21.
21. Oktató 6, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 24.
22. Oktató 7, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 25.
23. Oktató 9, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 9.
24. Oktató 10, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 7.
25. Oktató 9, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 9.
26. Oktató 3, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 29.
27. Oktató 7, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 25.
28. Oktató 8. (2022), Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 2.
29. Buzan, T. & Buzan, B.: *The Mind Map Book*. (Revised version) BBC Books, 2000.
30. Oktató 2, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 21.

31. Oktató 4, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 30.
32. Oktató 7, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 25.
33. Oktató 9, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 2.
34. Oktató 5, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. november 8.
35. Oktató 6, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. október 24.
36. Oktató 8, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 2.
37. Oktató 1, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. András Gábor [interjú], Budapest, 2022. szeptember 21.
38. Oktató 9, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 2.
39. Oktató 10, 2022, Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás angol nyelvű alapképzésén. Czeglédi Csilla [interjú], Budapest, 2022. november 7.

Publikálás a *Business & Diplomacy Review* folyóiratban

A Folyóirat az alábbi témákhoz kapcsolódó kéziratokat fogad be lektorálásra:

- gazdaság,
- kereskedelem,
- pénzügyek,
- nemzetközi kapcsolatok,
- diplomácia,
- nemzetközi kommunikáció
- társadalomtudományok;
- közgazdasági tudományok.

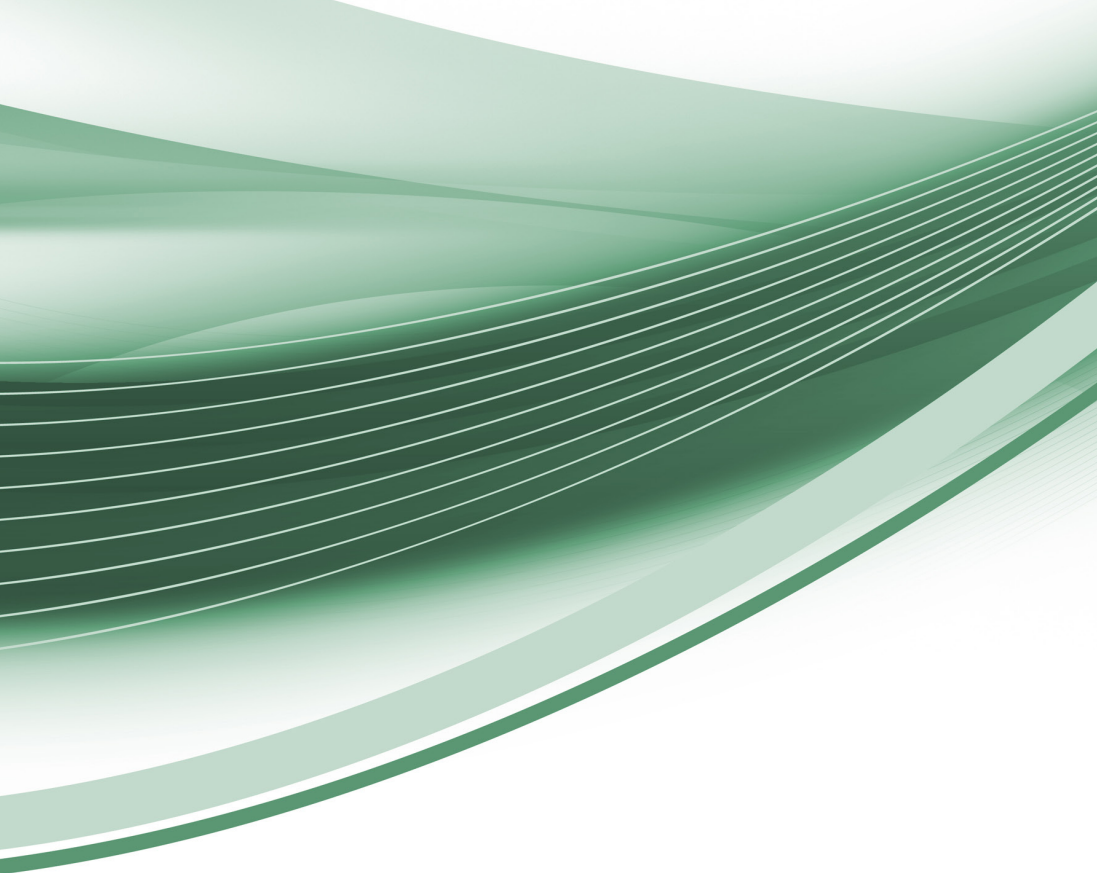
A tanulmány absztraktja minden esetben angol nyelvű. A tanulmány magyar vagy angol nyelvű, amelynek terjedelme 30 000–40 000 leütés (az absztrakttal együtt).

A kéziratok előzetes befogadásának feltételei:

- a kézirat és annak szerzői megfelelnek a Folyóirat etikai szabályainak;
- a kézirat, illetve ahhoz tartalmában nagyon hasonló tanulmányt még nem publikáltak;
- a benyújtott kézirat megfelel a formai követelményeknek.

A Folyóirat a szerzőknek tiszteletdíjat nem fizet. A Folyóirat minden egyes befogadott kézirat esetében kettős vaklektorálást alkalmaz, ami azt jelenti, hogy az anonimalizált anyagot a szerzők által nem ismert lektorok értékelik. A Folyóirat csak abban az esetben fogad be kéziratot publikálásra, ha azt mind a két vaklektor publikálásra ajánlja, és vaklektor(ok) által kért javításokat/kiegészítéseket a szerző(k) végrehajtotta/ák. Amennyiben az egyik lektor javításokkal publikálásra ajánlja a kéziratot, míg a másik nem, akkor a javítások után a témában jártas újabb vaklektornak kell értékelnie az anyagot. Akkor minősül egy tanulmány tartalmában nagyon hasonlóknak egy korábbi tanulmányhoz képest, ha azok egyezősége 60% felett van. A szerzők minden egyes esetben kötelesek a vaklektorok által írt kifogásokra/javaslatokra tételesen írásban reagálni.

Kiadja: Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest

ISSN 3004-0116
HU ISSN 3004-0116